

İNTERNET VE HUKUK

Araş.Gör.Bariş Günaydın

Sanayi toplumu ötesinde bilgi toplumuna geçiş sürecinde İnternet ve bilişim teknolojindeki gelişmeler ticaret, kültür, eğitim, sağlık, eğlence gibi yaşamın her alanında değişime yol açmıştır.

Bilgi temelli, dinamik ve rekabetçi bir ekonomi için, ülkenin yeniden yapılanması projesi olan "e- Türkiye"yi hayata geçirmek toplumun tüm kesimlerinin ortak hayali ve sorumluluğudur. Bu amaçlardan hareketle gerek 10 -12 Mayıs 2002 tarihleri gerçekleştirilen Bilişim Şurası'nda ve 20-21 Şubat 2003 tarihlerinde düzenlenen İletişim Şurası'nda ayrı ayrı komisyonlarda tartışılan ve raporlar hazırlanarak öneminin altı çizilen internet ve uygulamalarına ilişkin hukuksal sıkıntılar halen sürmektedir.

İnternete ilişkin düzenlemeler halen farklı kanunlarda parça parça ve düzenleyen kanunların sistematiğinden uzak bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Halen RTÜK Basın Yasası'nda İnternete ilişkin düzenlemeler; uygulanması mümkün olmayan bazı hükümler içermektedir.

İnternet sunduğu olanaklar sayesinde bize yeni bir alan açmıştır. İnternet yeni bir yaşam alanıdır. İnternet her türlü bilgiye ulaşılabilir bir eğitim ortamıdır. İnternet bir ticaret merkezidir, internet bir kültür ve sanat merkezidir, internet yaşamdır. Yapılacak düzenlemeler bu özellikleri göz önüne alarak İnterneti sağlıklı bir gelişim ortamında destekleyici nitelikte olmalı. Kendine özgü yapısı dikkate alınarak hareket edilmelidir.

İLETİŞİM ŞURASI İNTERNET KOMİSYONU RAPORU

20 - 21 Şubat 2003 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen İletişim Şurası İnternet Komisyonu'nda yer alıp görüşlerimizi dile getirme fırsatı bulduk. Devlet Bakanı Beşir Atalay'ın başkanlığında RTÜK, TRT ve Basın Yayın Genel Müdürlüğünün ortaklaşa düzenlediği, Şura Sekreteryalığını RTÜK'ün üstlendiği İletişim Şurası'nda toplanan İnternet Komisyonu raporunda önemli konuların altı çizildi işte bunlardan bazıları:

Kurumsal Yapı Önerileri

Bilgi toplumuna dönüşüm nihai hedefine ulaşmak için e-Türkiye'nin inşası amacıyla, kalıcılığı olan ve sürekli olarak çalışan kurumsal bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Bu yapılanma, siyasi sorumluluğu olan, e- Türkiye'ye yönelik tüm çalışmaları koordine edecek, katılımcı ve saydam mekanizmaları kapsayan, faaliyet alanının gerektirdiği esnekliğe sahip icracı bir bakanlık olarak BİLİŞİM BAKANLIĞI kurulmalıdır. Bu bakanlık E-Türkiye'nin önünü açacak, konunun

çeşitli boyutlarına odaklanmış, kamu, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, üniversitelerin ve medyanın etkin işbirliğiyle sürekli çalışan, katılımcı ve saydam çalışma grupları bu kurumsal yapının ana unsurları olacak şekilde oluşturulmalıdır. Bu çalışma gruplarının sekreteryaya görevini söz konusu kurumsal yapı üstlenmeli ve her çalışmaya grubunun bir çekirdek kadrosu olmalıdır. E-devlet için gerekli çalışmaların koordinasyonunun yanı sıra ilgili düzenlemelerin de yapılması bu kurumsal yapı tarafından üstlenilmelidir.

Halen çalışmakta olan İnternet Kurulu, katılımcı ve çoksesli yapılanmasıyla bu çalışma gruplarına bir model oluşturabilir. İnternet Kurulu, yukarıda sözü edilen kurulacak yapının doğal bir parçası olmalıdır. Bu bakanlık kurulana kadar, İnternet Kurulu, katılımcı yapısıyla bir katalizör işlevi görebilecek bir biçimde etkinleştirilmeli, bu amaçla yaptırım gücü ve kaynak aktarımı sağlanmalıdır. Yukarıda önerilen çalışma grupları da daha şimdiden İnternet Kurulu altında çalışmalarına başlamalıdır.

Bu çerçevede, önerilen kurumsal ve toplumsal yapılanmanın yasal düzenleme sürecine yönelik olarak, T.B.M.M. içinde bir Bilişim Komisyonu oluşturulmalıdır.

Bilişim Bakanlığı koordinasyonunda, gerek Türkiye Bilişim Şurası gerekse İletişim Şurası çalışmalarının odaklandığı konuları gereken kapsam ve içerik derinliğiyle ele alacak "e- Türkiye Kurultayı" her yıl toplanmalıdır. Böyle bir kurultay, kamu, sivil toplum ve özel sektörün en geniş düzeyde katılımı ve etkin işbirliği çerçevesinde konumlanmalıdır. Ayrıca, T.B.M.M. Bilişim Komisyonunun da Kurultaya etkin katılımı sağlanmalıdır. E-Türkiye Kurultayı altında yukarıda önerilen çalışma grupları, sürekli olarak çalışacak komisyonlara dönüştürülmelidir.

RTÜK ve Basın Kanununun İlgili Maddeleri:

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunun 31/2 maddesinde "her türlü teknoloji ve her tür iletişim ortamında yapılacak yayın ve hizmetlerin" şeklinde yer alan ve ayrıca işbu kanunun diğer maddelerinde geçen "veri yayını" kavramları interneti kapsamamaktadır, ileriye dönük olarak da dünyadaki örneklere bakılarak hiçbir zaman kapsamamalıdır. İnternet yayıncılığıyla ilgili gerekli düzenleme katılımcı bir yapı içinde tartışılarak yapılmalıdır. Ayrıca Basın Kanunu'nda yer alan ve interneti Basın Kanunuyla ilişkilendiren ek 9. madde kaldırılmalıdır. Söz konusu maddede düzenlenmek istenen kişilik haklarının korunması, mevcut yasal çerçevede yer almakta olup, ek bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmamaktadır.

İnternet Erişim, İçerik ve Sunucu Barındırma Hizmet Sağlayıcılarının Hak ve Sorumlulukları:

İnternetle ilgili hak ve sorumluluk konusunun düzenlenmesinde "yasal sorumluluk sistemi" oluşturulması ve bu çerçevede internet erişim, içerik ve sunucu barındırma hizmet sağlayıcılarının ve internet kullanıcılarının hak ve sorumluluklarının öncelikle düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme öncelik-

le tarafların ve devamında internet ortamında yer alan bireylerin hak ve sorumluluklarının neler olduğu konusunda bilgilenmeleri bakımından son derece önemlidir. Bu düzenlemelerin yapılması sırasında hizmet sağlayıcıların verdikleri hizmetlerin nitelik ve özellikleri göz önünde tutularak sorumlulukların düzenlenmesi, bu hizmetlerinden yararlanan kullanıcıların da bir takım haklara sahip olduğunu göz önünde tutan ve AB direktiflerine uygun düzenlemelerin yapılmasına dikkat edilmelidir. Bu konuyla ilgili olarak, ayrıca internet ortamında işlenen suçların faillerinin saptanmasına yönelik, hizmet sağlayıcıların her koşulda "sanık" olarak çağırılması gibi yanlış uygulamalara yol açılmaması için Ceza Muhakemeleri Usulü yasası gibi usul yasalarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Sakıncalı İçerik ve Özdenetim:

İnternet yayıncılığında sakıncalı içerik kavramının uluslararası standartlarda "çocuk pornografisi", "ırkçılık ve şiddet" gibi genel kabul gören kavramlar çevresinde değerlendirilerek özellikle içerik barındırma hizmeti veren kuruluşlar çerçevesinde bir özdenetim mekanizmasının kurulmasının desteklenmesi gerekli görülmektedir.

Telif Hakları:

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin ülkede kalıcı bir gelişim ivmesi yakalayabilmesi ve teknoloji bağımlılığının azaltılabilmesi için büyük önem taşıyan fikri mülkiyet haklarının korunmasına büyük özen gösterilmeli; ancak, bu konudaki düzenlemelerde, kamu yararı, hak sahipliği ve bireysel haklar arasındaki dengelere dikkat edilmelidir.

Bilgiye Erişim Hakkı:

Ülkenin bilgi toplumuna dönüşmesi, bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkin bir biçimde kullanımıyla kamu yönetiminde şeffaflığın ve katılımın sağlanması ve yasama, yürütme, yargı erkinin adaletli ve kendi içinde uyumlu bir biçimde işleyebilmesi için, temel bir insan hak ve özgürlüğü olarak kabul edilen "Bilgiye Erişim Özgürlüğü", açık ve net bir şekilde anayasa ile teminat altına alınmalı, ayrıca özel bir bilgi edinme hak ve özgürlüğü yasası çıkarılmalıdır. Bu konuda geliştirilmiş ve Meclise sunulmuş olan kanun tasarıları katılımcı bir yapı içinde geniş bir tartışmaya açılmalıdır.

Kişisel verilerin korunması:

Kişisel verilerin işlenmesini kolaylaştırarak bu verileri ilgililerin yararlanmasına sunmak zorunlu hale gelirken, diğer yandan da hakkında veri toplanan kişinin kişilik haklarının korunması gerekli olmaktadır.

Bu nedenle, kişilerle ilgili bilgilerin bilişim sistemlerinde işlenmesiyle ilgili esas ve usullerin düzenlenmesi, bu düzenlemelerin uluslararası veri değişimine elverişli olması, bu esaslara uymayanlar hakkında yaptırımların getirilmesi, bunlar yapılırken AB direktiflerine uygun bir çerçeveye gözetilerek, mutlak kişilik haklarının korunması ve yasal güvencelerin sağlanması zorunlu bulunmaktadır.

Bilişim Suçları:

İnternet ve genel olarak bilişim ve iletişim teknolojileri alanında ceza hukuku kapsamında yapılacak düzenlemeler, uluslararası anlayışa uygun, teknolojik gelişimi yansıtabilecek esneklikte, "kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi"nden ve hukuk devleti ilke ve kurallarından ödün vermeden, ilgili tüm kesimlerin geniş katılımına açık bir yapı içinde gerçekleştirilmelidir. Yapılacak yasal düzenlemelerde tanımlar, yetkilendirilen birimler, bu birimlerin görev ve sorumluluk alanları açık ve net bir biçimde belirtilmelidir. Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki suçların araştırılması, soruşturulması ve kovuşturması aşamasında gerçekleştirilecek olan usuli işlemler sırasında yetkililerce, gerekmediği halde özel hayatın gizliliğinin bozulmasına ve iletişim özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açabilecek uygulamalar yapılması olasılığı göz önünde tutularak; suç soruşturma ve kovuşturma usullerinin neler olduğunun yasalarla detaylı bir şekilde belirlenmesi ve tüm usuli işlemlerin yargıç kararı ile yargı denetiminde bulunduğu hukuki güvenceye bağlanması esas alınmalıdır. Bu anlayış çerçevesinde öncelikle Türk Ceza Kanunu ve CMUK tasarıları tartışmaya açılmalıdır.

E-Ticaret ve E-İmza:

E-ticaretin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi için ilgili kanunlarda gerekli düzenlemeler öncelikle yapılmalı, özellikle elektronik imza ve e-güven altyapısının tesisine yönelik özel düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Bu konuda geliştirilmiş mevcut tasarılar, katılımcı bir yapı içinde tartışmaya açılmalıdır.

Teknoloji ve Hukuk Koordinasyonu:

Teknoloji ve hukuk koordinasyonunu sağlayabilmek için, yargı sürecinde yer alan tüm tarafların bilişim ve iletişim teknolojileri konusunda eğitimi ve bilinçlendirilmesi çok büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamlı eğitim ve bilinçlendirme çalışmasında, konuyla ilgili akademik kurumlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları destek ve işbirliği içinde olmalıdır. Bu eğitim iki farklı düzeyde gerçekleştirilmelidir:

a. Yargı sürecine katılacak yeni nesillerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi için, eğitim kurumlarında bilişim hukukunu kapsayacak biçimde gerekli müfredat değişiklikleri yapılmalı ve etkin bir biçimde uygulanmalıdır.

b. Hakim ve savcılardan kolluk kuvvetlerine kadar yargı sürecinin bütün aşamalarında yer alan tüm görevlilerin konuyla ilgili eğitimleri için özel programlar geliştirilmelidir.